

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.410.16.3.2025

Pan
Mariusz Mituś
Przewodniczący
Zarządu Koła
Polskiego Stowarzyszenia
na rzecz Osób z Niepełnosprawnością
Intelektualną w Jarosławiu
ul. Wilsona 6a
37-500 Jarosław

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

***P/25/032 Zapewnianie osobom z zaburzeniami psychicznymi pomocy w formie
środowiskowych domów samopomocy***

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w Jarosławiu, ul. Wilsona 6a 37-500 Jarosław ¹ – Środowiskowy Dom Samopomocy w Jarosławiu ul. 3 Maja 39 37-500 Jarosław ²
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mariusz Mituś, Przewodniczący Zarządu Koła Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną w Jarosławiu od dnia 18 maja 2019 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na bieżące prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy. 2. Świadczenie usług i zapewnianie standardu w ramach środowiskowych domów samopomocy.
Okres objęty kontrolą	Lata 2022-2024 z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed lub po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ³
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Monika Marciniak, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/78/2025 z dnia 25 czerwca 2025 r.

(akta kontroli tom I str. 1-5)

¹ Dalej: PSONI.

² Dalej: ŚDS lub dom.

³ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna⁴ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Uzasadnienie oceny ogólnej

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia wykorzystanie przez ŚDS środków finansowych przeznaczonych na bieżące prowadzenie ośrodka wsparcia oraz rozwój jego infrastruktury. Jednocześnie pozytywnie ocenia świadczenie usług i zapewnianie osobom z zaburzeniami psychicznymi skutecznej pomocy z zachowaniem obowiązujących standardów.

Budynki, w których mieścił się dom, pozbawione były barier architektonicznych, a zainstalowane udogodnienia umożliwiały funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnościami. ŚDS zapewniał uczestnikom możliwość korzystania ze sprzętu i materiałów niezbędnych do realizacji zadeklarowanych zajęć wspierająco-aktywizacyjnych. Usługi były przez ŚDS świadczone z zachowaniem zasad poszanowania wolności, godności, intymności i prawa do opieki medycznej swoich uczestników.

Placówka spełniała standardy w zakresie rodzaju oraz jakości świadczonych usług, wypełniając jednocześnie zobowiązania wynikające z zawartych umów.

Kadra zatrudniona w ŚDS legitymowała się kierunkowym wykształceniem oraz odpowiednim doświadczeniem zawodowym. Dokumentację zbiorową jak i indywidualną prowadzono na bieżąco, ujmując w niej dane wymagane rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy⁵.

Ośrodek wsparcia terminowo wywiązywał się ze wszystkich obowiązków sprawozdawczych. Otrzymane dotacje były wykorzystane wyłącznie na zadania określone w umowie. Wydatki ujęte w sprawozdaniach były zgodne z ewidencją księgową oraz zapisami na prowadzonym rachunku bankowym.

NIK w działalności Placówki stwierdziła dobre praktyki polegające na podejmowaniu przez ŚDS działania w ramach „Kręgów Wsparcia”, co skutkowało świadczeniem usług w sposób kompleksowy i nowoczesny. Placówka łączyła w ten sposób wsparcie terapeutyczne z budowaniem trwałych więzi społecznych, dzięki czemu uczestnicy stawali się bardziej samodzielni, aktywni i zintegrowani z lokalną społecznością.

⁴ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁵ Dz. U. z 2020 r. poz. 249.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowej kontrolowanej działalności⁶

OBSZAR

1. Wykorzystanie środków finansowych przeznaczonych na bieżące prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy.

Opis stanu faktycznego

1.1. W latach 2022-2024 ŚDS na bieżące prowadzenie działalności otrzymał dotacje celowe odpowiednio w wysokości: 1622,5 tys. zł, 1828,7 tys. zł, 1949,1 tys. zł.

Ponadto w 2022 r. ŚDS otrzymał od Wojewody Podkarpackiego dotację celową na rozwój⁷ w wysokości 374,0 tys. zł.

Dotacje celowe na bieżące prowadzenie działalności ŚDS przyznano na podstawie umów *na prowadzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi w dni powszednie* zawartych przez PSONI i Gminę Miejską Jarosław, tj.:

- nr 8/2020, obowiązującą od 1 stycznia 2021 r. do 31 grudnia 2023 r.;
- nr 5/2024, obowiązującą od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r.

W wyniku analizy sprawozdań z wykonania zadania publicznego przedkładanych do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu⁸ oraz 15 dowodów księgowych⁹ ustalono, że w każdym roku objętym kontrolą ŚDS realizował zadania zgodnie z postanowieniami zawartych umów, w szczególności:

- miał wyodrębnioną ewidencję finansowo-księgową dotyczącą realizowanego zadania publicznego umożliwiającą identyfikację poszczególnych operacji księgowych, tym samym zgodną z ustawą z dnia 29 września 1994 r. *o rachunkowości*¹⁰;
- sporządzał dowody księgowe zgodnie z zasadami określonymi w art. 21 uor;
- ponosił wydatki terminowo;
- składał sprawozdanie częściowe z wykonania zadania publicznego w terminie 30 dni od dnia zakończenia roku budżetowego;
- składał sprawozdanie końcowe z wykonania zadania publicznego w terminie 30 dni od jego zakończenia.

W każdym roku objętym kontrolą faktycznie poniesione wydatki wynosiły 100% kosztów przewidzianych umową dotacji, a udział kwoty dotacji w całkowitych kosztach zadania publicznego wynosił również 100%.

Dotacje otrzymane na bieżące prowadzenie lub rozwój ŚDS, według stanu na koniec każdego roku objętego kontrolą, wykorzystano zgodnie z przeznaczeniem, wyłącznie na zadania określone w zawartych umowach.

⁶ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁷ Remont filii ŚDS przy ul. Stanowej 12B w Jarosławiu.

⁸ Z: 27 stycznia 2023 r.; 30 stycznia 2024 r.; 23 stycznia 2025 r.; dalej: MOPS.

⁹ Po pięć z każdego roku objętego kontrolą.

¹⁰ Dz.U. z 2023 r. poz. 120, ze zm.; dalej: uor.

PSONI, każdorazowo przed zawarciem z Gminą umowy w przedmiocie prowadzenia ŚDS, przedstawiał ofertę realizacji zadania publicznego w MOPS.

Dotację celową otrzymaną w 2022 r. na rozwój ośrodka wsparcia, przeznaczono w całości na realizację zadania inwestycyjnego, to jest remont filii ŚDS.

PSONI dysponowało kosztorysem inwestorskim na roboty budowlane, dotyczącym remontu lokalu filii ŚDS., polegającego na zaadaptowaniu części budynku od strony południowej wraz z dostosowaniem nowo powstałych pomieszczeń na cele administracyjno-szkoleniowo-biurowe z uwzględnieniem usunięcia barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnością. Roboty te zgłoszono do Starostwa Powiatowego w Jarosławiu, który w tej sprawie nie wniósł sprzeciwu. Prace te nie wymagały pozwolenia na budowę oraz zgłoszenia i odbioru przez Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego.

Analizie poddano dane dotyczące liczby uczestników zadeklarowanej w miesięcznych sprawozdaniach przesyłanych za pośrednictwem Centralnej Aplikacji Statystycznej do Wojewody Podkarpackiego oraz faktycznej liczby tych uczestników¹¹, sporządzonych na podstawie danych uzyskanych z lat 2022-2024 z miesięcy: marzec, czerwiec, wrzesień oraz grudzień.

Ustalono, że różnice pomiędzy faktyczną liczbą uczestników oraz liczbą tych uczestników zadeklarowaną w sprawozdaniach w wybranych miesiącach, wynosiły odpowiednio:

- w 2022 r.: czterech, dwóch trzech i pięciu uczestników;
- w 2023 r.: jeden, dwóch, trzech i czterech uczestników;
- w 2024 r.: pięciu, żadnego, żadnego i jednego uczestnika.

Kierownik ŚDS wyjaśniła, że *liczba osób przebywających w ŚDS okresowo przekraczała wartość regulaminową (55 osób), z uwagi na częste nieobecności uczestników (powyżej 10 dni roboczych), co zgodnie z § 7 ust. 9 rozporządzenia w sprawie ŚDS – umożliwiło świadczenie usług dla dodatkowych osób. Różnice w liczbie uczestników wynikały z przyczyn zdrowotnych, kwarantanny (pandemia wirusa Sars-CoV-2), hospitalizacji, sytuacji rodzinnych, pobytów w zakładach opiekuńczo-leczniczych oraz na turnusach rehabilitacyjnych. Nie miały one wpływu na wysokość przekazywanej dotacji celowej na bieżące prowadzenie ŚDS, którą przyznawano zgodnie z liczbą miejsc statutowych uzgodnionych z Wojewodą Podkarpackim w latach 2022–2024. Różnice pomiędzy faktyczną liczbą uczestników a liczbą sprawozdawaną skutkowały zgodą Wojewody Podkarpackiego na utworzenie i utrzymanie pięciu dodatkowych miejsc – w tym trzech miejsc od października 2024 r. oraz dwóch miejsc od grudnia 2024 r.*

(akta kontroli tom I str. 101-403, tom II str. 471-500)

1.2 W latach objętych kontrolą PSONI udzieliło jednego zamówienia publicznego pn. *Remont filii Środowiskowego Domu Samopomocy PSONI w Jarosławiu* w wysokości 614,2 tys. zł. Środki finansowe na ten cel pochodziły ze wskazanej w pkt. 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego dotacji celowej na rozwój ośrodka wsparcia oraz dofinansowania w wysokości 240,2 tys. zł. ze

¹¹ Faktyczna liczba uczestników rozumiana przez co najmniej jedną obecność w miesiącu.

środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych przekazanego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie.

Wartość zamówienia publicznego ustalono w oparciu o kosztorys inwestorski sporządzony na podstawie dokumentacji projektowej, specyfikacji technicznych warunków wykonania/odbioru robót oraz planowanych kosztów robót budowlanych, określonych w programie funkcjonalno-użytkowym¹², co spełniało wymogi określone w art. 34 ust.1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. *Prawo zamówień publicznych*¹³. Ponadto ustalono, że PSONI ustaliło wartość zamówienia z zachowaniem wymaganego terminu, tj. nie wcześniej niż sześć miesięcy przed dniem wszczęcia postępowania o udzielenie tego zamówienia¹⁴. Postępowanie w sprawie udzielenia zamówienia publicznego przeprowadzono w trybie podstawowym z możliwością przeprowadzenia negocjacji treści ofert w celu ich ulepszenia¹⁵. Ustalono również, że PSONI terminowo przekazało Prezesowi Urzędu informację o złożonych wnioskach o dopuszczenie do udziału w postępowaniu lub ofertach, nie później niż w terminie siedmiu dni od dnia otwarcia odpowiednio ofert lub ofert dodatkowych albo ofert wstępnych lub ofert ostatecznych¹⁶.

PSONI wezwało wykonawcę, którego ofertę uznał za najkorzystniejszą do złożenia podmiotowych środków dowodowych, a wykonawca w żądanym terminie złożył te dokumenty. Po ich zweryfikowaniu PSONI dokonało wyboru najkorzystniejszej oferty w trybie przewidzianym w pzp.

(akta kontroli tom II str. 1 – 564)

1.3. W latach 2022-2024 uczestnicy nie ponosili opłat za *korzystanie* z usług świadczonych przez ŚDS, gdyż nie świadczył on usług całodobowych¹⁷.

(akta kontroli tom I str. 404)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

ŚDS zgodnie z przeznaczeniem wykorzystywał środki finansowe otrzymane na bieżące prowadzenie i rozwój infrastruktury, w tym prawidłowo stosując przepisy pzp w kwestii udzielenia zamówienia publicznego do remontu swojej filii. Dom prawidłowo prowadził wyodrębnioną dokumentację finansowo-księgową. ŚDS, zgodnie z postanowieniami zawartych umów, terminowo składał właściwe sprawozdania z wykorzystania otrzymanych dotacji celowych. Uczestnicy nie ponosili opłat z tytułu korzystania z usług świadczonych przez dom.

¹² W przypadku gdy przedmiotem zamówienia jest wykonanie robót budowlanych w rozumieniu ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane; Dz.U. z 2025 r. poz. 418.

¹³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1320, ze zm.; dalej: pzp.

¹⁴ Art. 36 ust. 1 pzp.

¹⁵ Art. 275 pkt 2 pzp.

¹⁶ Art. 81 ust. 1 pzp.

¹⁷ Art. 51b ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 2024 r. poz. 1283, ze zm.; dalej uops.

OBSZAR 2. Świadczenie usług i zapewnianie standardu w ramach środowiskowych domów samopomocy

Opis stanu faktycznego

2.1 Struktura wewnętrzna oraz zasady organizacji i funkcjonowania ŚDS określono w regulaminie organizacyjnym, programie działalności domu i planach pracy domu opracowywanych na każdy rok.

Dokumenty te opracowano w uzgodnieniu z Wojewodą Podkarpackim. Natomiast program działalności domu i plany pracy domu zatwierdzał Zarząd Koła PSONI.

W latach objętych kontrolą ŚDS był placówką dziennego pobytu przeznaczoną dla 55 osób przewlekle chorych (typ A) i dla osób z niepełnosprawnością intelektualną (typ B) zamieszkałych na terenie Gminy¹⁸, a od października 2024 r. – dla 58 i od grudnia 2024 r. – dla 60 osób. ŚDS działał pięć dni w tygodniu od poniedziałku do piątku od 7⁰⁰ do 16⁰⁰.

Celem ŚDS było: nauka, rozwijanie i podtrzymywanie umiejętności uczestników w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. Cele te realizowane były między innymi poprzez: zwiększanie zaradności życiowej, rozwój zainteresowań, utrzymywanie sprawności motorycznej i psychomotorycznej, wsparcie i opiekę w codziennym funkcjonowaniu, umożliwianie dokonywania samodzielnych wyborów, nawiązywanie oraz utrzymywanie kontaktów społecznych, tworzenie warunków do aktywnego włączania się w nurt życia społecznego przez uczestników oraz współpracę z rodzinami, opiekunami, instytucjami, organizacjami i innymi placówkami.

W latach 2022-2024 ŚDS trzykrotnie zamknięto na 15 dni roboczych¹⁹. Każdorazowo termin zamknięcia domu poprzedzono zasięgnięciem opinii uczestników lub ich opiekunów prawnych oraz przekazaniem z dwutygodniowym wyprzedzeniem tej informacji do MOPS oraz Wydziału Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie.

W latach objętych kontrolą wszyscy uczestnicy mieli przyznane decyzje administracyjne kierujące do ŚDS, a także przyjmowano ich zgodnie z rozstrzygnięciem wynikającym z tych decyzji.

Każdorazowo termin przyjęcia uczestnika do ośrodka wsparcia ustalał kierownik ŚDS w porozumieniu z osobą kierowaną lub jej opiekunem prawnym. Przed przyjęciem do domu pracownik socjalny przekazywał osobie kierowanej lub jej opiekunowi informacje o zasadach funkcjonowania ŚDS, a także zbierał dodatkowe informacje dotyczące osoby kierowanej oraz jej sytuacji rodzinnej i sporządzał notatkę w tej sprawie.

W latach objętych kontrolą nie miały miejsca sytuacje, w których osoba z zaburzeniami psychicznymi mająca decyzję administracyjną kierującą do ŚDS, nie została do niego przyjęta.

¹⁸ A także terenach innych gmin, pod warunkiem zawarcia przez te gminy właściwego porozumienia z Gminą Miejską Jarosław.

¹⁹ Od 25 lipca do 12 sierpnia 2022 r., od 24 lipca do 11 sierpnia 2023 r., od 22 lipca do 9 sierpnia 2024 r.

W latach 2022-2024 odpowiednio cztery, jedna i pięć osób z zaburzeniami psychicznymi zakończyło uczestnictwo w ŚDS. Przyczynami zakończenia uczestnictwa były: rezygnacja z powodów zdrowotnych, zmiany miejsca zamieszkania, skierowanie uczestnika do warsztatu terapii zajęciowej, podjęcie pracy w zakładzie aktywności zawodowej lub na otwartym rynku pracy.

W latach 2022-2024 odpowiednio:

- najmłodszy uczestnik miał 22, 20 i 22 lata;
- najstarszy uczestnik miał 56, 74 i 75 lat;
- średni wiek uczestników wynosił 34, 36 i 36 lat.

Kierownik Warsztatu Terapii Zajęciowej w Jarosławiu poinformował, że *w latach 2022-2024 rada programowa dokonała kompleksowej oceny realizacji indywidualnych programów rehabilitacji a łącznie osiem osób z niepełnosprawnościami (w 2022 r. – jedna osoba, w 2023 r. – sześć osób, w 2024 r. – jedna osoba) spełniało przesłanki do korzystania ze wsparcia ŚDS.*

(akta kontroli tom I str. 82-100, tom III str.1-128)

2.2. Dom zlokalizowano na ogrodzonym terenie w Jarosławiu przy ul. 3 Maja 39, a jego filię w Jarosławiu przy ul. Sanowej 12B.

W budynkach ŚDS nie było barier architektonicznych i były one wyposażone w udogodnienia umożliwiające funkcjonowanie osobom z niepełnosprawnościami²⁰. Znajdowały się w nich pomieszczenia wyposażone w meble i sprzęt niezbędny do prowadzenia w nich zajęć²¹, a także w sprzęty odpowiednie do realizacji zadań wspierająco-aktywizacyjnych²². Powierzchnia użytkowa budynków ŚDS przypadająca na jednego uczestnika wynosiła nie mniej niż 8 m²²³.

(akta kontroli tom III str.129-171)

2.3 W latach 2022-2024 w ŚDS²⁴, według stanu na koniec każdego roku objętego kontrolą, zatrudniano odpowiednio: 21, 22 i 22 osoby.

²⁰ Szerokie klatki schodowe i korytarze, wszystkie pomieszczenia umożliwiały swobodne poruszanie się osobom na wózkach inwalidzkich, przy drzwiach wszystkich pomieszczeń zamontowano komunikatory głosowe oraz informacje piktogramowe.

²¹ Sala ogólna umożliwiająca spotykanie się uczestników zajęć i ich rodzin; co najmniej dwa wielofunkcyjne pomieszczenia do prowadzenia działalności wspierającej, aktywizującej i rehabilitacyjnej m.in. w formie treningów; pokój do indywidualnego poradnictwa psychologicznego, socjalnego, pedagogicznego lub logopedycznego, pełniący ponadto funkcję pokoju wyciszenia; wydzielone pomieszczenie kuchenne z niezbędnymi urządzeniami i sprzętem gospodarstwa domowego, pełniące funkcję pracowni kulinarnej; jadalnia mogąca ponadto pełnić funkcję klubu lub sali aktywizacji i terapii zajęciowej lub pomieszczenia do terapii ruchowej; łazienka wyposażona w natrysk lub wannę; co najmniej dwie toalety, osobno dla kobiet i mężczyzn oraz toaleta dla personelu.

²² Sprzęt do treningu samoobsługi i zaradności życiowej, w tym pralkę automatyczną, żelazko, deskę do prasowania, suszarkę do włosów i inne sprzęty w zależności od rodzaju prowadzonej terapii, a także sprzęt sportowo-rekreacyjny; sprzęt komputerowy i muzyczny, tv-audio-video.

²³ Powierzchnia całkowita budynku zlokalizowanego przy ul. 3 Maja 39 wynosiła 619,94 m², a powierzchnia całkowita budynku zlokalizowanego przy ul. Sanowej 12B wynosiła 255,02m².

²⁴ według stanu na koniec każdego roku objętego kontrolą.

W 2022 r. w ŚDS zatrudniano: kierownika, trzech asystentów osoby niepełnosprawnej, dwóch fizjoterapeutów, oligofrenopedagoga, pracownika socjalnego/terapeutę, pielęgniarkę/terapeutę, pedagoga/terapeutę, psychologa, pięciu opiekunów, trzech terapeutów, pedagoga i konserwatora.

W 2023 r. w ŚDS zatrudniano: kierownika, trzech asystentów osoby niepełnosprawnej, dwóch fizjoterapeutów, oligofrenopedagoga, pracownika socjalnego/terapeutę, pielęgniarkę/terapeutę, pedagoga/terapeutę, czterech opiekunów, trzech terapeutów, psychologa, pracownika biurowego/kasjera, pedagoga, opiekuna terapeutę i konserwatora.

W 2024 r. w ŚDS zatrudniano: kierownika, trzech asystentów osoby niepełnosprawnej, dwóch fizjoterapeutów, oligofrenopedagoga, pracownika socjalnego/instruktora terapii zajęciowej, pielęgniarkę/terapeutę, terapeutę zajęciowego, pedagoga/terapeutę, dwóch opiekunów, psychologa, instruktora terapii zajęciowej, dwóch terapeutów, opiekuna medycznego, pracownika biurowego/kasjera, opiekuna terapeutę, pedagoga i konserwatora.

W latach objętych kontrolą psychologa zatrudniano w wymiarze ¼ etatu, konserwatora – 7/10 etatu, pracownika biurowego – ½ etatu, a pozostałych pracowników w wymiarze pełnego etatu. Stan zatrudnienia był zgodny ze stanem planowanym.

Kierownik ŚDS wyjaśniła, że w każdym roku objętym kontrolą *dokonywano zmian stanowiskowych w strukturze zatrudnienia, wynikających m.in. z rotacji kadrowej, podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez pracowników oraz dostosowywania przydzielonych zadań do aktualnych potrzeb tych pracowników. Zmiany te nie miały wpływu na zapewnienie ciągłości i jakości świadczonych usług.*

Kierownik ŚDS legitymowała się wykształceniem wyższym magisterskim na kierunku administracja oraz studiami podyplomowymi na kierunkach: pedagogika ogólna oraz organizacja pomocy społecznej. Ponadto ukończyła kursy i szkolenia mające zastosowanie przy świadczeniu usług w domu: *Teoria behawioralna w teorii i praktyce; PECS poziom 1²⁵; Wprowadzenie do komunikacji alternatywnej i wspomagającej u osób z wieloraką niepełnosprawnością*. Miała również doświadczenie zawodowe w pracy z osobami z zaburzeniami psychicznymi, które uzyskała w trakcie zatrudnienia w ŚDS w Pruchniku²⁶.

Od 1 stycznia 2019 r. do 30 września 2022 r. w ŚDS istniało stanowisko zastępcy kierownika ŚDS. Następnie stanowisko to zlikwidowano.

W wyniku analizy akt osobowych wszystkich pracowników ŚDS zatrudnionych w latach objętych kontrolą w zakresie ich kwalifikacji zawodowych oraz realizacji obowiązkowych szkoleń ustalono, że:

- legitymowały się one odpowiednimi kwalifikacjami oraz doświadczeniem zawodowym²⁷;
- kierownik ŚDS organizowała: co najmniej raz na sześć miesięcy zajęcia i szkolenia w zakresie tematycznym wynikającym ze zgłoszonych przez nich

²⁵ Picture Exchange Communication – system metoda komunikacji alternatywnej i wspomagającej, opracowana dla osób z trudnościami w komunikacji werbalnej, w szczególności dla osób ze spektrum autyzmu.

²⁶ Od 1 września 2005 r. do 31 marca 2012 r. na stanowisku opiekun/starszy opiekun

²⁷ § 11 rozporządzenia w sprawie ŚDS.

potrzeb, związanych z funkcjonowaniem domu; ponadto co najmniej raz na trzy lata szkolenie dla wszystkich pracowników realizujących treningi umiejętności komunikacyjnych, w tym z wykorzystaniem alternatywnych i wspomagających sposobów porozumiewania się.

Wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu terapeutyczno-aktywizującego²⁸ dla poszczególnych typów domów, był adekwatny do liczebności uczestników ŚDS. W skład ZWA wchodził: kierownik ŚDS i jego zastępca, psycholog, pielęgniarka/pracownik socjalny, pedagog/logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej, pedagog/terapeuta, pielęgniarka/terapeuta, fizjoterapeuta, pracownik socjalny, terapeuci, opiekun i pedagog. ZWA zbierał się co najmniej raz na sześć miesięcy.

Według stanu na koniec każdego roku objętego kontrolą średnie miesięczne wynagrodzenie pracowników, którzy wchodził w skład ZWA, wynosiło odpowiednio: 4,1 tys. zł, 4,9 tys. zł, 5,3 tys. zł.

W latach 2022-2024 pracownika socjalnego/terapeutę poddano czterokrotnej superwizji²⁹, ukierunkowanej na analizowanie bieżącej pracy terapeutycznej, struktury pracy, zaangażowania i motywowania pracownika.

W 2024 r. jednostka prowadząca ŚDS skorzystała z dofinansowania do wynagrodzeń pracowników w ramach rządowego programu „Dofinansowanie wynagrodzeń pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej w postaci dodatku motywacyjnego na lata 2024–2027”. Z tego dofinansowania skorzystało od 21 do 22 pracowników. Łączna wysokość przyznanego dofinansowania wyniosła 114,6 tys. zł.

(akta kontroli tom III str.172-243)

2.4 W wyniku analizy dokumentacji 15 losowo wybranych uczestników³⁰ ustalono, że:

- 1) dla każdego opracowano indywidualny plan postępowania wspierająco-aktywizującego³¹, które każdorazowo były zindywidualizowane w zależności od potrzeb, a także realizowane w porozumieniu z uczestnikiem lub jego opiekunem prawnym;
- 2) w przypadku osób, które po raz pierwszy w latach 2022-2024 skierowano do domu, ZWA dokonał oceny możliwości zaproponowania IPPWA oraz okresu jaki będzie niezbędny na jego realizację;
- 3) zakres usług odpowiadał zaleceniom wynikającym z IPPWA;
- 4) korzystali oni z następujących usług:
 - trening dbałości o wygląd zewnętrzny;
 - trening nauki higieny;
 - trening kulinarny;
 - trening umiejętności praktycznych;
 - trening gospodarowania własnymi środkami finansowymi;
 - trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów;
 - trening umiejętności komunikacyjnych;
 - trening umiejętności spędzania wolnego czasu;

²⁸ Dalej: ZWA.

²⁹ 1) 12 lipca 2022 r., 2) 16 listopada 2022 r., 3) 11 września 2023 r., 4) 25 stycznia 2024 r.

³⁰ Po pięć osób z zaburzeniami psychicznymi z każdego roku objętego kontrolą.

³¹ Dalej: IPPWA.

- pomoc w załatwianiu spraw urzędowych dla uczestników;
 - pomoc w dostępie do niezbędnych świadczeń zdrowotnych;
 - poradnictwo psychologiczne;
 - terapia ruchowa;
 - terapia pedagogiczna;
 - trening umiejętności społecznych;
 - opieka pielęgniarsko-pielęgnacyjna;
 - trening manualny;
 - uczestnictwo w warsztatach terapii lub podjęcia zatrudnienia, w tym w warunkach pracy chronionej na przystosowanym stanowisku pracy;
- 5) świadczone usługi odnotowano w dziennikach zajęć, notatkach ZWA IPPWA oraz ocenach tych planów;
 - 6) osiągnięte przez uczestników rezultaty omawiane były przez ZWA, który zbierał się co najmniej raz na sześć miesięcy. Z każdego spotkania ZWA sporządzano protokół. Pracownicy ZWA odnotowywali prowadzone zajęcia w dziennikach dokumentujących ich pracę, w których wpisywano: imię i nazwisko uczestnika; przyjęty w określonym przedziale czasowym plan zajęć, imiona i nazwiska osób prowadzących zajęcia, tematykę zajęć i sposób ich realizacji, jak również spostrzeżenia i uwagi dotyczące uczestnika;
 - 7) zapewniono uczestnikom gorący posiłek, którego przygotowywanie odbywało się w ramach treningu kulinarnego;
 - 8) dla uczestników z zaburzeniami zachowań lub niepełnosprawnością fizyczną zapewniono usługi transportowe polegające na dowożeniu ich na zajęcia z miejsca zamieszkania i odwożeniu po zajęciach;
 - 9) uczestnicy brali udział w praktykach zawodowych w zakładzie aktywności zawodowej (prowadzonym przez PSONI) na stanowiskach: pomoc kuchenna i pracownik produkcji podpałki ekologicznej³²;
 - 10) uczestnicy korzystali również z innych działań prowadzonych przez PSONI, były to:
 - treningi mieszkaniowe;
 - indywidualna asystencja;
 - opieka wychowawcza.

Z informacji przedstawionej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych wynika, że w latach 2022-2024 pięciu uczestników podjęło zatrudnienie w Zakładzie Aktywności Zawodowej PSONI³³, a dwóch uczestników podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy.

Kierownik ŚDS wyjaśniła, że ośrodek wsparcia miał wiedzę o wykonywaniu pracy zarobkowej przez uczestników. Dodała, że *informacje dotyczące wykonywanej pracy zawierano w Planie Bezpiecznej Przyszłości w szczególności w kontekście zabezpieczenia finansowego. W IPPWA uwzględniono formy wsparcia realizowane w ŚDS, uzgodnione z uczestnikami. Zatrudnienie uczestników nie kolidowało z ich uczestnictwem w zajęciach prowadzonych przez ŚDS ani realizacją IPPWA. Decyzje*

³² W 2022 r. – jedna osoba, w 2023 r. – dwie osoby, w 2024 r. – jedna osoba.

³³ Dalej: ZAZ

administracyjną kierującą do ŚDS wydaje się na wniosek każdego uczestnika, który sam inicjuje potrzebę korzystania z usług świadczonych w ośrodku wsparcia. Dzięki temu uczestnicy mają możliwość nabywania i podtrzymywania umiejętności umożliwiających im funkcjonowanie w miejscu zamieszkania, rozwój osobisty oraz stopniowe zwiększanie niezależności. Obie formy wsparcia nie wykluczają się, lecz wzajemnie uzupełniają. ŚDS realizuje zadania o charakterze terapeutycznym i wspierającym, natomiast zakład aktywności zawodowej koncentruje się na aktywizacji zawodowej i utrzymaniu pracy. Należy podkreślić, że gdyby kierownik ŚDS podjął działania zmierzające do uchylenia decyzji administracyjnej kierującej uczestnika do ŚDS skutkowałoby to tym, że w przypadku utraty pracy uczestnik musiałby oczekiwać na przyjęcie do domu i pozostawałby bez wsparcia w miejscu zamieszkania.

W ramach prowadzonej działalności ŚDS ściśle współpracował z ZAZ. Współpraca ta miała charakter systemowy i długofalowy, a jej głównym celem było umożliwienie uczestnikom zdobywania praktycznego doświadczenia zawodowego oraz podjęcie zatrudnienia, które stanowi istotny element procesu aktywizacji społeczno-zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Dzięki ścisłej współpracy ŚDS i ZAZ uczestnicy mieli możliwość odbywania próbek pracy oraz praktyk zawodowych realizowanych w rzeczywistych warunkach. W trakcie zajęć uczestnicy wykonywali zadania charakterystyczne dla wybranych stanowisk pracy, dostosowane do ich indywidualnych możliwości i predyspozycji.

Dla każdego uczestnika na bieżąco i rzetelnie prowadzono dokumentację indywidualną³⁴. Ponadto każdego z uczestników ujęto w dokumentacji zbiorczej³⁵, którą prowadzono na bieżąco i prawidłowo.

Z dokumentacji uczestników wynika, że usługi świadczone z zachowaniem zasad poszanowania wolności, godności, intymności i prawa do opieki medycznej uczestników.

W latach 2022-2024 dom nie prowadził zajęć klubowych dla osób oczekujących na przyjęcie ani dla byłych uczestników.

W latach objętych kontrolą do ŚDS nie wpłynęły skargi dotyczące udzielania wsparcia osobom z zaburzeniami psychicznymi.

(akta kontroli tom I str. 146-214, tom III str. 244-249)

³⁴Stanowiącą w szczególności: kopię decyzji kierującej do domu, kopię orzeczenia o niepełnosprawności lub orzeczenia o stopniu niepełnosprawności, IPPWA, opinie specjalistów, notatki pracowników ZWA dotyczące aktywności uczestnika oraz jego zachowań, motywacji do udziału w zajęciach oraz inne dokumenty mające zastosowanie przy opracowywaniu IPPWA.

³⁵ Zawierającej w szczególności ewidencję uczestników, do której wpisuje się: imię i nazwisko uczestnika, datę i miejsce urodzenia wraz z numerem PESEL, o ile został nadany, lub numerem innego dokumentu potwierdzającego tożsamość uczestnika, adres zamieszkania i numer telefonu uczestnika, imię i nazwisko opiekuna, adres zamieszkania i numer telefonu opiekuna, datę przyjęcia uczestnika do domu, okres i przyczynę dłuższej niż dwutygodniowej nieobecności w domu, inne informacje związane ze stanem zdrowia uczestnika, w zakresie niezbędnym z punktu widzenia organizacji i funkcjonowania domu; obecności uczestników w domu zawierającą: imiona i nazwiska, dni miesiąca, w których odbywają się zajęcia, miejsce na zaznaczenie obecności lub nieobecności na zajęciach; dzienniki dokumentujące pracę pracowników zespołu wspierająco-aktywizującego, w których odnotowuje się prowadzone zajęcia w danym roku lub w dłuższym przedziale czasu, zgodnie z ustaleniami kierownika domu, do których wpisuje się: imiona i nazwiska uczestników; przyjęty w określonym przedziale czasowym plan zajęć wspierająco-aktywizujących, zgodny z IPPWA, imiona i nazwiska osób prowadzących zajęcia, tematykę zajęć i sposób ich realizacji, ewentualne uwagi o realizacji zajęć i aktywności uczestników, ważne z punktu widzenia przebiegu IPPWA.

2.5 Kierownik ŚDS terminowo przysyłała (do 15 lutego roku następnego) odpowiednim jednostkom sprawozdania z działalności domu w roku budżetowym, które zawierały wszelkie wymagane informacje³⁶. Pracownicy Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego nie zgłaszali uwag i wniosków tych sprawozdań.

(akta kontroli tom III str. 250-350)

2.6 ŚDS współpracował w zakresie integracji społecznej swoich uczestników z lokalnymi ośrodkami pomocy społecznej³⁷, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu oraz Powiatowym Zespołem do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Jarosławiu. Współpraca realizowana była w sposób ciągły i obejmowała w szczególności: wymianę informacji, uzgadnianie przyjęć, planowanie wsparcia uczestników w miejscu zamieszkania. W sposób ciągły ŚDS współpracował z Poradniami Zdrowia Psychicznego i Zespołem Leczenia Środowiskowego w Jarosławiu w zakresie zapewniania uczestnikom dostępu do opieki medycznej oraz informowania o możliwościach skorzystania z niej.

Ponadto w sposób ciągły ŚDS współpracował z organizacjami pozarządowymi: PSONI, WTZ, ZAZ, Centrum DZWONI, Mieszkania Wspomagane, Indywidualna Asystencja.

Współpraca obejmowała w szczególności współorganizację wydarzeń integracyjnych i okolicznościowych, udział uczestników w próbkach pracy i ćwiczeniach umiejętności zawodowych.

Cyklicznie, czyli raz w roku, ŚDS współpracował z lokalnym placówkami oświatowymi organizując wizyty studyjne dla rodziców, uczniów w celu zapoznania ich z ofertą i działalnością domu.

ŚDS aktywnie uczestniczył w rozwijaniu i wdrażaniu modelu „Kręgów Wsparcia”, którego celem jest wspieranie osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin poprzez planowanie życia „tu i teraz” oraz budowanie bezpiecznej przyszłości w sytuacji, gdy zabraknie rodziców lub opiekunów.

Ośrodek wsparcia współpracował ze Stowarzyszeniem Biura Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych, uczestnicząc w tworzeniu podstaw teoretycznych i praktycznych tego modelu. ŚDS brał udział w warsztatach i szkoleniach dla kadry z całej Polski, współtworzył materiały metodyczne oraz publikację „Środowiskowy dom w kręgach wsparcia”, a także dzielił się doświadczeniami podczas seminariów i konferencji poświęconych deinstytucjonalizacji usług społecznych i współpracy środowiskowej.

Podstawą działań ŚDS były Kręgi Wsparcia oparte na czterech filarach: planowaniu skoncentrowanym na osobie, partnerskiej współpracy z rodzinami, aktywnej obecności w społeczności lokalnej oraz kulturze uczenia się i doskonalenia kadry.

(akta kontroli tom III str. 351-360)

³⁶ § 25 ust 2 rozporządzenia w sprawie ŚDS.

³⁷ W: Jarosławiu, Wiązownicy, Rożwienicy, Tryńczy, Laszkach, Żurawicy, Radymnie, Zarzeczu, Pawłosiowie, Chłopicach, Rokietnicy i Przeworsku

2.7 W latach 2022-2024 w ŚDS następujące podmioty przeprowadziły kontrole:

- Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Jarosławiu – *Ocena stanu technicznego pomieszczeń zakładu, oceny dokumentacji w kontrolowanym obszarze oraz realizacji procedur zapobiegających zakażeniom i chorobom zakaźnym w ŚDS;*
- Zakład Kominiarski – *Okresowa kontrola przewodów kominowych;*
- Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie – *Realizacja zadania pn. Remont filii ŚDS w Jarosławiu dofinansowanego ze środków PFRON będących w dyspozycji Samorządu Województwa Podkarpackiego;*
- Oddział Nadzoru w Pomocy Społecznej i Wsparcia Rodziny Wydziału Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie – *Organizacja i funkcjonowanie Środowiskowego Domu Samopomocy w zakresie realizacji zadań zawartych w ustawie o pomocy społecznej i rozporządzeniu w sprawie środowiskowych domów samopomocy oraz zgodność zatrudniania pracowników z wymaganymi kwalifikacjami.*

W wyniku przeprowadzonych kontroli jedynie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej sformułował wniosek o uzupełnienie informacji o dofinansowaniu zamieszczonej na stronie internetowej jednostki kontrolowanej o brakujące elementy, określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 maja 2021 r. *w sprawie określenia działań informacyjnych podejmowanych przez podmioty realizujące zadania finansowane lub dofinansowane z budżetu państwa lub z państwowych funduszy celowych*³⁸.

Ustalono, że przedmiotowy wniosek został przez PSONI zrealizowany.

(akta kontroli tom III str. 361)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W latach objętych kontrolą ŚDS prawidłowo świadczył usługi dla osób z zaburzeniami psychicznymi, tj. zgodnie z § 21 rozporządzenia w sprawie ŚDS. Budynki ŚDS nie miały barier architektonicznych, a ich pomieszczenia i wyposażenie spełniały wszelkie standardy określone w § 18 rozporządzenia w sprawie ŚDS. Pracownicy zatrudnieni w ŚDS mieli odpowiednie wykształcenie oraz doświadczenie zawodowe. Dom również prawidłowo prowadził dokumentację zbiorową i indywidualną uczestników. Kierownik ŚDS terminowo przysyłał odpowiednim jednostkom sprawozdania z działalności domu w roku budżetowym, które zawierały wszelkie informacje wskazane w § 25 ust 2 rozporządzenia w sprawie ŚDS.

Wnioski

IV. Wnioski

NIK, w związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości, nie sformułowała uwag ani wniosków.

³⁸ Dz.U.2021 poz.953

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne sporządzono i opatrzone podpisem własnoręcznym w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia 18 listopada 2025 r.

Kontroler

Monika Marciniak

Główny specjalista kontroli
państwowej

/-/

Najwyższa Izba Kontroli

Delegatura w Rzeszowie

Dyrektor

Stefan Gados

z up.

p.o. Wicedyrektor

Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Rzeszowie

/-/

Stanisław Jarzyna